

Gabriel Ferrater

Visat núm. 5

(abril 2008)

per Pere Ballart

De Gabriel Ferrater (Reus, 1922 - Sant Cugat del Vallès, 1972) es podria fer el mateix elogi, senzill i profund, que va dedicar ell un dia al gran escriptor valencià Joan Fuster: el d'haver estat «un literat capaç de pensar». Perquè, al llarg dels seus cinquanta anys de vida, el qui havia de ser el poeta més extraordinari i influent de la segona meitat del segle XX a Catalunya, no va fer altra cosa que endinsar-se, pacient i metòdic, mogut per una curiositat incaducable, en les més diverses disciplines intel·lectuals (de la crítica a la pintura, de la matemàtica a la lingüística) fins a haver-ne après, desentrellats del tot, els seus mecanismes essencials.

En efecte, la seva trajectòria, si bé comença simbòlicament amb el seu descobriment de *Les fleurs du mal* de Baudelaire als catorze anys, el 1936 (com assenyala el cèlebre íncipit del seu poema «In memoriam»), pren uns viarany més acadèmics quan el 1947, atret per les matemàtiques, inicia la carrera de ciències exactes al mateix temps que dedica també moltes hores a una naixent passió per la pintura, el coneixement afinat de la qual el durà a practicar la crítica artística durant la dècada dels cinquanta des de les pàgines de la revista *Laye*, els fruits de la qual podem apreciar avui en el volum *Sobre pintura*. Més tard i en un lapse de menys de deu anys, el que va de 1960 a 1968, veuen la llum els tres llibres de poesia que hauran d'assegurar-li un lloc eminent en el cànon de la lírica escrita en català (*Da nuces pueris*, *Menja't una cama* i *Teoria dels cossos*), així com la seva definitiva compilació en el volum titulat *Les dones i els dies*. El darrer tram de la seva vida, fins al 1972, any en què el poeta es va suïcidar, és un període en què Ferrater compagina amb la creació poètica la traducció (d'una suma d'autors que va de Kafka a Gombrowicz i a Beckett) i la redacció d'un copios nombre d'articles d'enciclopèdia per a un projecte finalment avortat, però sortosament conservat i assequible ara en el volum *Escriptors en tres llengües*. Als seus treballs en el camp de la crítica literària, tant l'escrita com la practicada des de les tribunes acadèmiques, en les quals exercí com a professor, una vegada obtinguda la llicenciatura de filosofia i lletres, entre 1968 i 1972 (recollits en títols com *Sobre literatura*, *La poesia de Carles Riba* o *Foix i el seu temps*) també cal afegir, en els seus últims dies, un viu interès per la lingüística teòrica, del qual deixen constància els escrits sobre qüestions gramaticals continguts en el llibre —publicat pòstumament, com tots els anteriors llevat dels de poesia— *Sobre el llenguatge*.

Cap parcel·la de la producció assagística de Ferrater no deixa de palesar un valor intrínsec i una remarcable sintonia amb els corrents de pensament més importants del seu temps (amb la fenomenologia alemanya, l'estructuralisme o les teories estètiques expressivistes, per exemple), però és evident que el veritable centre de gravetat de la seva obra cal buscar-lo en els llibres de

poesia, tot i la seva excepcional continuïtat teòrica amb les altres activitats intel·lectuals del poeta, recolzades totes elles, gairebé formant un sistema, sobre una mateixa concepció del que és real. Perquè, al cap i a la fi, la poesia de Ferrater està feta de situacions humanes el substrat quotidià de les quals no les fa ser menys conflictives ni menys susceptibles de ser jutjades moralment, i perquè és en el fons un intent per racionalitzar la pròpia vida emotiva, per posar ordre en l'embolic d'idees, sentiments i accions per la qual tan sovint la realitat —fins i tot la de «la vida moral d'un home ordinari», divisa que es llegeix a *Da nuces pueris*— ens obliga a transitar.

No són altres els elements que el jo poètic de les seves peces conjuga sempre, projectant-los sobre un episodi anecdòtic, narrativament exposat en la majoria d'ocasions i que cobra gruix simbòlic quan el poeta decideix subratllar-lo analògicament, pel recurs a imatges d'una enorme força plàstica, que, en funció de la major o menor distància respecte del centre temàtic del poema que presentin, expliquen en cada cas la molt variable dificultat d'aquesta poesia. Es tracta, com el mateix Ferrater declara en la nota que clausurava aquell seu primer llibre, del «desig de veure fins on podem elevar l'energia emotiva del nostre llenguatge», en un esforç que acaba ajudant tant al poeta com al lector a treure l'entrellat més profund d'una experiència que, objectivada i sotmesa a una simbolització suggestiva i sensible, adquireix traços si no universals, sí almenys genèrics.

La seva poesia exhibeix exactament les mateixes qualitats que a Ferrater li agradava destacar en la literatura dels altres: la fita poètica que representa *Les dones i els dies* es revela a parts iguals com una evasió conscient de tota vaguetat i tot sentimentalisme, i, alhora, com una exigent mixtura de precisió, imaginació i expressivitat.